

SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO STRUKTŪRA BEI TERITORINĖ SKLAIDA LIETUVOS KURŠIŲ MARIŲ REGIONE

VALENTINA BURKŠIENĖ¹, EDUARDAS SPIRIAJEVAS²

Klaipėdos universitetas (Lietuva)

ANOTACIJA

Europos Sąjungos politika skatina darnią visų regionų plėtrą. Lietuvoje regionus atitinka dešimt apskričių. Tačiau darniai Lietuvos plėtrai, ypač tam naudojant ES ir valstybės paramą, tikslinga taikyti kitokią regionų plėtros politiką: tai yra remti ne tik apskritis, bet ir specifinius mezo- arba mikroregionus. Tokių regionų plėtros kryptis tikslinga nustatyti, atskleidžiant jų specifiškumą ir ypatumus. Smulkusis ir vidutinis verslas laikomas šalių ekonominės ir socialinės gerovės pagrindu, todėl regiono specifiškumui ir plėtros ypatumams nustatyti tikslinga naudoti SVV vertinimo kriterijus ir rodiklius. Šiame straipsnyje autoriai pristato Kuršių marių regioną, kaip galimą mikro- regiono pavyzdį, išgrynina specifinius jo aspektus, taikant siūlomus SVV vertinimo kriterijus bei rodiklius.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: *Kuršių marių regionas, smulkusis ir vidutinis verslas, ekonominės veiklos struktūra, teritorinė sklaida, netolygumas, regioninė politika.*

JEL KLASIFIKACIJA: D8, M2, O21, R1, Z18

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rfds.v15i1.976>

Įvadas

Lietuvos regioninėje politikoje Kuršių marių pakrančių regionas iki šiol kaip paskiras teritorinis arealas neišskirtas. Ši teritorija analizuojama platesniame Vakarų Lietuvos ar pajūrio regiono kontekste. Baltijos jūra, unikalus pajūrio kraštovaizdis ir rekreaciniai išteklių, Palangos ir Neringos kurortai, Klaipėdos uosto infrastruktūra ir transporto sistemų tinklas, ekonominių veiklų ir verslų specifika – tai pagrindiniai gamtiniai ir ekonominiai geografiniai veiksniai, lemiantys Vakarų Lietuvos regiono išskirtinumą, o Kuršių marių akvatorija ir pakrantės – sudėtingos ir unikalios gamtinės teritorinės sistemos, kurios nulėmė šio krašto gyventojų verslus ir išgyvenimo strategiją.

Skirtinga gamtinė aplinka (pievos ir kopos, pelkynai ir pušynai), tačiau bendra kultūrinė praeitis (kuršininkai ir lietuvininkai), istorinė praeitis (Klaipėdos kraštas, Mažoji Lietuva, sovietmetis) šį arealą išskiria iš kitų Lietuvos teritorijų. Jeigu teritorijoje yra bent vienas bruožas, kurio nėra aplinkinėse teritorijose, tai leidžia ją išskirti ir vadinti atskiru regionu. Vandens turizmo, rekreacinės žvejybos, svetingumo ir kitos ap-

¹ Valentina Burkšienė – daktarė (socialiniai mokslai), lektorė, Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo ir teisės katedra. Moksliniai interesai: viešasis administravimas, organizacinis mokymasis, organizacinių žinių kūrimas, darnus vystymasis, strateginis planavimas.

El. paštas: v.burksiene@gmail.com

Tel.: +370 698 850 03

² Eduardas Spiriajevas – daktaras (fiziniai mokslai), docentas, Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Socialinės geografijos katedros vedėjas. Moksliniai interesai: turizmo geografija, ekonominė geografija, turizmo plėtros regioniniai skirtumai, pasienio regionų socialinė ir ekonominė geografija, GIS metodai socialiniuose tyrimuose.

El. paštas: geostudijos@gmail.com

Tel.: +370 46 398 674

tarnavimo paslaugos bei jų infrastruktūros objektai yra pagrindiniai verslo sąveikos veiksniai tarp abiejų krantų. Verslų panašumas taip pat sudaro prielaidą abu krantus, kuriuos jungia marių akvatorija, vadinti Kuršių marių regionu.

Kuršių marių regiono architektūrinis paveldas išsamiai ištirtas istorinėje retrospektyvoje (Purvinas, 1999). Vykstantys gamtiniai procesai ir jų pokyčiai nuolat stebimi ir tiriama gamtinės geografijos specialistų, tačiau socialinių ir ekonominių procesų analizė dažnai apsiriboja bendro pobūdžio informacija bei išsamiais turizmo procesų tyrimais. Gyventojai ir jų verslai šiame regione dėl duomenų trūkumo, tokio pobūdžio tyrimų tradicijų nebuvimo, nesuformuluotų kriterijų ir jų rodiklių verslo teritorinei analizei atlikti yra mažiausiai ištirti.

Smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) įmonėse sutelktos pagrindinės regiono ekonominės veiklos, lemiančios gyventojų užimtumą ir verslumą (išimtis tik Klaipėdos miestui). SVV ekonominių veiklų struktūra ir teritorinė sklaida priklauso nuo regiono gyventojų teritorinio išsidėstymo, amžiaus struktūros, turimų profesinių kvalifikacijų ir verslumo įgūdžių. SVV plėtros politika susijusi su gyventojų verslumo skatinimu, todėl pastarasis sietinas ir su gyventojų amžiumi, ypač skatinant jaunimą.

Aktualumas. Pagrindinė Europos Sąjungos (ES) regioninės politikos siekiama – visų regionų solidarumas ir sanglauda. Šios siekiama tikslas – teikti paramą mažiau išsivysčiusiems regionams ar paskiroms jų teritorijoms. Solidarumas gali padėti atsiliekantiems regionams sulgyinti jų socialinę ir ekonominę aplinką su ES vidurkiu, o sanglauda – sumažinti pajamų ir turtinius skurdesnių bei turtingesnių regionų skirtumus.

Šiandien 28 ES valstybėse suformuoti 353 tiksliniai regionai, kurių pagrindiniai veiklos prioritetai – teritorinė sanglauda. ES regioninėje politikoje regionas traktuojamas kaip vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė politika. Regionai išskirti skirtinguose teritoriniuose lygmenyse pagal teritorijų administravimo (savivaldos) ribas. Visoje ES teritorijoje išskirti 98 regionai NUTS 1, 272 regionai NUTS 2 ir 1314 regionų NUTS 3 lygiuose. Be to, išskirti 8398 teritorinės savivaldos vienetai LAU 1 ir 121 607 smulkiausi teritorinės savivaldos vienetai LAU 2 lygiuose (Lietuvoje LAU 1 atitinka savivaldybes, LAU 2 – seniūnijas). Lietuva, būdama ES nare valstybe, privalo prisidėti įgyvendinant solidarumo ir sanglaudos siekius, kuriuos reglamentuoja LR Regioninės plėtros įstatymas (2000).

Lietuvoje regionus sudaro dešimt apskričių (NUTS 3 lygis), 2010 m. panaikinus apskričių administravimą (paliktos tik apskričių ribos) jų funkcijos priskirtos savivaldybėms (LAU 1 lygis). Šia reforma sutaupyta valstybės lėšų regionų administravimo sąskaita. 2007–2013 m. ES paramos panaudojimas regionuose tapo labiau konkuravimu tarp savivaldybių nei bendryste ir bendrų projektų įgyvendinimu, todėl Lietuvos regioninėje politikoje solidarumo ir sanglaudos siekiai nebuvo veiksmingi.

Stebint ES regionų veiklą panaudojant ES paramą matyti, kad euroregionai formuojasi bendrų problemų sprendimo ir bendrų tikslų siekio pagrindu. ES ir už jos ribų veikia 183 euroregionai. Lietuvos teritorija dalimis priskirta 6 euroregionams (Baltija, Nemunas, Šešupė, Saulė, Bartuva, Ežerų kraštas). Euroregionai formavosi savanoriškai apsijungus savivaldos institucijoms ir joms bendradarbiaujant, siekiant bendrai spręsti problemas abipus sienos. Euroregionų veiklos aktyvumas dažnai priklauso nuo bendrų savivaldos institucijų pastangų pritraukiant ES paramos fondų lėšas. Remiantis šiuo ES regioninės politikos pavyzdžiu galima teigti prielaidą, kad Lietuvoje solidarumo ir sanglaudos regioninę politiką galima sėkmingai įgyvendinti skirstant paramą ne tik apskritims (regionams), bet, atsižvelgiant į specifines teritorines problemas, mezo- ir mikroregionų lygmenimis. Tokio mikroregiono pavyzdžiu gali būti Lietuvos Kuršių marių regionas.

Problema. Lietuvos apskričių ribos nustatytos pagal savivaldybių administracines ribas. ES paramos lėšos skirstomos NUTS 2 (visai Lietuvos teritorijai) ir NUTS 3 (apskritims) lygiais, t. y. pagal teritorijų administracines ribas. Socialinės, ekonominės ir teritorinės atskirties bei įvairių specifinių problemų geografija nesutampa su regiono ir savivaldybių administracinėmis ribomis. Panašios specifinės problemos apima keletą regiono savivaldybių teritorijas. Savivaldybių strateginės plėtros planai su kaimyninių teritorijų, kurioms būdingos panašios specifinės problemos, strateginės plėtros planais nesusieti: socialinės – gyventojų senėjimas, jaunimo emigracija, sveikatos priežiūra; ekonominės – verslumo skatinimas, ūkinės veiklos įvai-

rinimas ir specializacija; infrastruktūros – susisiekimas; kultūros – paveldo apsauga ir pritaikymas viešiesiems poreikiams ir pan.

Kuršių marių regionas tyrinėtas įvairiais aspektais: E. Spiriajevas (2004) tyrinėjo turizmo sektoriaus struktūrą ir geografinę sąveiką; V. Karlienė (2006) – aplinkosaugos problemas; R. Povilanskas (2006; 2008) – rekreacinės žūklės tausojančios plėtros aspektus ir turistų srautus; O. Pustelnikovas (2008) – aplinkos pokyčius. Taigi galima teigti, kad tiriamojoje mokslo visuomenėje Kuršių marių regiono diskursas nėra visai naujas. Šis regionas galimai turi tam tikrų specifinių ypatumų, kuriuos tyrėjai siekia atskleisti ir kurie galėtų būti akcentuojami, panaudojant ES paramą regioninei plėtrai. Lietuvos regionų plėtros politikoje turėtų įsitvirtinti praktika panaudoti regionams skirtą ES paramą ne savivaldybių konkuravimo principu, bet įvertinant mikroregionų specifiką, kurios pagrindu galima formuoti mažesnius regionus ir įgyvendinti tikslinius integruotus projektus, kurie svarbūs siekiant darnios plėtros. Tai reglamentuojama LR Regioninės plėtros įstatyme (2000), tačiau praktikoje dar beveik neįgyvendinama.

Taigi straipsnio autoriai, tikėdami LR regioninės politikos ir ES paramos panaudojimo tobulinimo perspektyva, siūlo pirminį Kuršių marių regiono (kaip specifinio mikroregiono) vertinimą per smulkiojo ir vidutinio verslo prizmę, remiantis prielaida, kad SVV yra kiekvienos šalies ir regiono ekonominės plėtros pagrindas.

Šio straipsnio tikslas: sudaryti kriterijų ir rodiklių modelį regiono ekonominei diferenciacijai vertinti per SVV prizmę, atlikti pirminį vertinimą.

Tyrimo uždaviniai:

- parinkti kriterijus ir rodiklius Kuršių marių regiono SVV vertinti;
- nustatyti regiono SVV kaitą laike ir erdvėje;
- išanalizuoti regiono SVV sudėtį pagal ekonomines veiklas ir nustatyti jų teritorinę sklaidą.

Sisteminė regiono SVV veiklų ir teritorinės sklaidos analizė formuoja platesnį požiūrį, nustatant regiono socialinį bei ekonominį aktyvumą. Tokia sisteminė analizė Lietuvos Kuršių marių regiono pavyzdžiu leidžia išskirti svarbias SVV teritorinės sklaidos charakteristikas, kurios lemia naujų verslo iniciatyvų atsiradimą, tikslesnį SVV planavimą, valstybės ir ES paramą.

1. Literatūros apžvalga

Kiekvienas verslininkas steigdamas įmonę susiduria su sunkumais: nepakankama darbuotojų kompetencija, finansavimo šaltinių ir galimybių stoka, teisinių, valstybinių ir administracinių reikalavimų našta. Veiksniai, kuriuos verslininkai nurodė kaip labiausiai sunkinančius verslo pradžią, apibūdinami kaip išoriniai, t. y. nulemti ne asmeninių savybių ar jų trūkumo, o išorinės verslo aplinkos, todėl svarbu plėtoti valstybinių institucijų vykdomas verslo skatinimo iniciatyvas (Jaunimo (...), 2012).

G. Davulis (2013) nurodė, kad įvairius SVV bei jų subjektų veiklos aspektus nagrinėja tiek Lietuvos, tiek ir užsienio tyrėjai, iš kurių paminėjo šiuos: Banys (2006), Baršauskas (2003), Bartkus (2010), Ciochina (2008), Dikčius (2007), Garuckas (2007), Grublienė; Lengvinienė (2011), Gunasekaran (2013), Jakutis, Bandza (2006), Jung (2013), Misiūnas (2008), Smagurauskienė (2009), Štreimikienė (2007), Vijeikis; Baležentis (2010) ir kt.

Nacionalinės politikos tyrimus, regionų netolygumus tyrė J. Jagminas (2007), A. Valickas (2007), M. Povilaitytė (2011), regionų apibrėžimus – J. Jagminas (2007), A. Astrauskas (2006), teisinius ir finansinius regioninės politikos aspektus – R. Bagdzevičienė ir kt. (2002), G. Mačys (2005), R. Stankaitis, A. Garškienė (2006).

Lietuvoje *regiono* sąvoka niekad nebuvo aiškiai apibrėžta. Mūsų šalyje nėra ir tvirtų regionavimo tradicijų. Dažnai vartojamos dvi skirtingos sąvokos – *apskritis* ir *regionas*, nors kalbama apie tą pačią valstybės teritorijos dalį. Lietuvoje šiuo metu išskirta 10 regionų (apskričių), kuriems susiformuoti įtakos turėjo XX a. 6–7 dešimtmečių Europos šalių regioninės plėtros politika, dėmesį skyrusi atsiliekančių regionų industrializacijai.

zacijos paramai (Svetikas, 2007). Lietuvai atgavus nepriklausomybę, šalyje didėjo plėtros skirtumai tiek tarp 10 Lietuvos apskričių, tiek jų viduje. Pavyzdžiui, nors bendri Vilniaus ir Klaipėdos apskričių ekonominės veiklos rezultatai yra gana geri, tačiau tai daugiausia lemia Vilniaus ir Klaipėdos miestų ekonomikos dinamiskumas (Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, 2002). Šalies regionai vis dar neturi politinės savivaldos. Pažymėtina, kad apskričių viršininčių administracijų panaikinimas yra tik pradinis reformos etapas prieš sukuriant 4–5 NUTS 2 regionus Lietuvoje, kurie padėtų tolygiau panaudoti struktūrinę paramą. Kiti esminiai reformos siekiai – efektyviau naudoti biudžeto lėšas, mažinti biurokratizmą. Apskričių viršininčių funkcijos perskirstytos savivaldybėms, ministerijoms ir joms pavaldžioms įstaigoms (Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo (...), 2009).

Lietuvoje įgyvendinama regioninė politika nepakankamai efektyvi. Regionams trūksta tiek politinio, tiek ekonominio stabilumo, politinės savivaldos. Šalies regionai nepakankamai stiprūs konkuruoti su užsienio šalių regionais. Dėl strateginio planavimo spragų ES paramos lėšos dažnai skiriamos labiausiai ekonomiškai išsivysčiusiems Lietuvos regionų centrams, o ne tiems regionams, kuriems jų labiausiai reikia. Tai tik dar labiau didina diferenciaciją ir skirtumus tarp regionų (Puidokas, Daukaitė, 2013).

SVV yra ekonominės plėtros pagrindas, todėl tikslinga įvertinti jo plėtros galimybes ir tendencijas konkrečiame regione. Pirmiausia būtina iširti esamą situaciją: išanalizuoti darbo jėgos socialines charakteristikas, esamų verslų struktūrą (ekonominės veiklas), verslo teritorinę sklaidą. Kiekvienas regionas turi savo specifiką: darbo jėgos ypatumai, ekonominių veiklų specializacija, paklausa vartotojų rinkoje, valstybinės paramos verslui panaudojimas.

J. Vijeikis ir A. Baležentis (2010) teigia, kad SVV plėtros galimybės Lietuvos regionuose yra nevienodos dėl įvairių priežasčių. Jos gali būti ekonominės, demografinės, socialinės, susijusios su pajamomis ir išsilavinimu. Autorių teigimu, vienas pagrindinių trūkumų, stabdančių tolygią smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą Lietuvoje, – nevienodas šio ūkio sektoriaus išsivystymas skirtinguose regionuose (apskirtyse). Dauguma mažų ir vidutinių įmonių sutelkta apskirtyse, kurių centrai – didesnieji miestai. Tačiau siekiant tolygios šalies plėtros ypač svarbu, kad visi regionai plėtotųsi panašiai. Laikantis šios nuostatos, galima tvirtinti, kad tolygi plėtra svarbi ir kiekvieno šalies regiono vidiniam kontekstui.

Anot R. Dapkaus (2008a), Lietuvoje išplėtotas verslo konsultacinis tinklas, kuris padeda surasti atsakymus, kaip vykdyti verslą ar spręsti konkrečius klausimus, tačiau šalies regionuose nėra institucijų, kurios pateiktą susistemintą informaciją, kokį verslą tikslingiausia ir perspektyviausia būtų plėtoti konkrečioje teritorijoje.

Įvairūs autoriai analizuoja konkrečius SVV aspektus. Iš esmės visais tyrimais siekiama įrodyti SVV svarbą ekonominiam šalies, regiono, miesto ar mažos teritorijos vystymuisi. Anot D. Beržinskienės ir kt. (2012), šalies ekonominis augimas ir konkurencingumas labai priklauso nuo SVV plėtros. SVV plėtra susijusi su valstybės gebėjimu dalyvauti pasaulio ekonominiuose procesuose. G. Davulis (2013) teigia, kad MVĮ (mažo ir vidutinio verslo įmonės) sudaro net 99 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių, kuriose dirba daugiau nei 70 proc. visų dirbančiųjų bei sukuria daugiau nei 50 proc. bendrosios pridėtinės vertės. SVV sukuria naujas darbo vietas, o tai labai svarbu esant dideliame nedarbui. Smulkiuoju ir vidutiniu verslu skatinama ir konkurencija rinkoje. MVĮ užpildo tas nišas, kurių stambios įmonės negalėtų užpildyti dėl didelių ekonominių veiklų mastų. SVV labiau pažeidžiamas nei stambus verslas, todėl jam ypač svarbi valstybės parama.

R. Keršienė (2009), pritardama B. Melnikui, A. Jakubavičiui ir R. Strazdui (2002), teigia, kad SVV susiduria su šiomis pagrindinėmis problemomis: gaminamos produkcijos neatitikimas pasauliniams standartams, žemas darbo našumas, mažas produkcijos konkurencingumas, apyvartinių lėšų trūkumas, nepakankama darbuotojų kvalifikacija, informacijos trūkumas. SVV vystymo skatinimas yra vienas svarbiausių Lietuvos ūkio ekonominės plėtros uždavinių. L. Šimanskienės ir J. Paužuolienės (2012) teigimu, parama SVV daro teigiamą įtaką darniam vystymuisi. G. Davulis mini užsienio autorius (Griffiths, Wall, 2008, žr. Davulis, 2013), kurie skiria tris pagrindines problemas, su kuriomis susiduria SVV subjektai: tai bankų ne-

noras skolinti arba skolinimas tik su aukštomis palūkanomis, žinių ir įgūdžių stoka, ne visada palanki teisinė aplinka, sudėtingos įmonių steigimo procedūros, paini dokumentacija. SVV daug lengviau nei stambus verslas geba prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų, sukuria nemažą šalies produktų ir paslaugų dalį, naujas darbo vietas. Iš esmės SVV yra neatskiriama šalies ekonomikos dalis, padeda spręsti ekonomines ir socialines problemas. MVĮ steigimas ir jų plėtojimas – tai šalies stabilumo ir ekonomikos stiprinimo pagrindas. SVV taip pat ženkliai prisideda prie inovacijų kūrimo ir jų taikymo verslui. Įmonės, kuriose diegiamos inovacijos, yra produktyvesnės, jos sukuria geresnius produktus, taiko naujesnius gamybos metodus, greitai prisitaiko prie naujų technologijų ir nuolat kintančio vartotojų poreikio (Ciochina et al, 2008, cit. Davulis, 2013). Apie 30–60 proc. MVĮ savo versle taiko inovacijas. Nemažai SVV įmonių sukuria ir būtiną konkurencinę aplinką. Tradiciškai smulkios ir vidutinės įmonės yra pranašesnės, nes dėl savo dydžio bei lankstumo geriau prisitaiko prie rinkos pokyčių, jų dėka atsiranda didesnė konkurencija (Gunasekaran et. al, 2011, cit. Davulis, 2013). G. Davulis, pritarėdamas D. Štreimikienei (2007), teigia, kad SVV įmonės dominuoja strateginėse verslo paslaugų srityse, t. y. informacinės technologijos, kompiuterių programinės įrangos tiekimo, elektroninės komercijos paslaugų, rinkodaros, tyrimų ir plėtros srityse. Anot J. Čiburienės ir J. Guščinskienės (2009), darbuotojų skaičius SVV nuolat auga.

V. Juščius ir A. Šneiderienė (2013) pastebi, kad regionai tampa šiuolaikinio ekonominio ir socialinio gyvenimo pagrindu. Konkrečiame regione veikiančios įmonės planuojamos ir vykdydamos savo veiklą privalo integruotis į bendrą regiono plėtrą, jei nori veikti sėkmingai ir išlikti. Įmonės turi ne tik vykdyti veiklą, bet ir privalo įgyvendinti socialines priemones, kurios gerina regiono visuomenės gyvenimą.

Regionų plėtra nagrinėjama kaip daugiaplanis procesas, lemiantis radikalias permainas socialinėse, institucinėse, administracinėse struktūrose, keičia žmonių elgseną, leidžia vystyti ūkį, siekiant panaikinti išsivystymo skirtumus tiek šalies, tiek tarptautiniu mastu (Dapkus, 2008b).

J. Vijeikis J. ir A. Baležentis (2010) teigia, kad SVV plėtros galimybės Lietuvos regionuose yra nevienodos dėl įvairių priežasčių. Jos gali būti ekonominės, demografinės, socialinės, susijusios su pajamomis ir išsilavinimu. R. Keršienės teigimu (2009), svarbus sėkmės veiksnys yra įmonės veiklos vieta, ypač įmonės „išoriniai veiksniai“, kuriuos lemia koncentruota ir specializuota MVĮ veikla bei jų geografinė vietovė.

Įmonės, veikiančias pramoniniuose rajonuose, palankiai veikia aglomeracija: bendrą mokymosi procesą, apsikeitimą žiniomis, specializacijos ekonomiją, nes kiekviena įmonė numato specializuotus uždavinius višame produkto gamybos procese, gaudama naudos iš vietinio optimalumo.

Kuršių marių regionas nėra tik formalus teritorinis darinys, kuris lemia aplink jas išsidėsčiusių SVV veiklą specifiką. Pagal LR teritorijos bendrąjį planą (2002) regionas priklauso Pajūrio arealui, kuris Lietuvoje yra vertingiausias, nors, anot R. Davulio (2013), šis regionas neturi tokios palankios verslui aplinkos ir išplėtos infrastruktūros kaip Vilniaus ir Kauno regionai.

Lietuvai teikiama ES struktūrinių fondų parama padeda gerinti paskirų šalies regionų ekonominių sektorių funkcionavimą ir didina jų konkurencingumą, tačiau Lietuvos regionams aktuali problema – ne visada efektyviai panaudojama ES teikiama parama. Dėl to nepasiekiamas norimas ekonominės plėtros efektas (Puidokas, Daukaitė, 2013).

Verslo procesų kartografavimas Lietuvoje nėra išsamus, ypač savivaldybių, jų gyvenviečių ir seniūnijų (LAU 2) lygmeniu. Lietuvos įmonių ekonominės veiklos ir jų mastai pavaizduoti žemėlapiams moksliniame tyrime „Lietuvos pramonės ir verslo klasterių žemėlapis“ (2007).

Išsami literatūros analizė leido išskirti pagrindinius vertinimo kriterijus ir rodiklius, kuriais remiantis tikslinga atlikti regionų SVV vertinimą.

1 lentelė. Regiono SVV vertinimo kriterijai ir rodikliai
Criteria and indicators of SMEs assessment in the region

Kriterijai	Rodikliai
Ekonominis	1. SVV kaitos 2. SVV ekonominių veiklų 3. SVV valstybinio skatinimo / paramos 4. SVV ES paramos 5. SVV inovacijų
Socialinis	6. SVV viešųjų paslaugų tinklo 7. SVV socialinės veiklos 8. SVV savininkų / steigėjų išsilavinimo 9. Jaunimo verslumo rodikliai
Demografinis	10. SVV savininkų skaičius lyties aspektu 11. SVV savininkų skaičius amžiaus grupės aspektu
Geografinis	12. SVV tankumas (skaičius 1000-iui gyventojų) 13. SVV veiklos išsidėstymo kaimo ir miesto teritorijose aspektu 14. SVV veiklos teritorija (gyvenvietės, seniūnijos) 15. SVV veiklos teritorija atstumo nuo regiono didžiųjų miestų aspektu

Dalis kriterijų, pagal kuriuos pavyko surinkti duomenis, panaudota šiame straipsnyje, vertinant SVV situaciją Kuršių marių regione. Remiantis šiais vertinimo kriterijais ir rodikliais galima atskleisti regioninės politikos įgyvendinimo problemas ir nustatyti valstybės bei ES paramos poreikį, siekiant užtikrinti darnią regiono plėtrą.

2. Metodika

Atliekant tyrimą remtasi Lietuvos statistikos departamento ir Lietuvos įmonių duomenų bazės duomenimis. Duomenų analizė atlikta savivaldybių (NUTS 3 arba LAU 1) ir seniūnijų (LAU 2) lygmenimis. Įmonių ir jų ekonominių veiklų statistiniai duomenys apima laikotarpį nuo 2007 iki 2013 m., t. y. ekonominio pakilimo, krizės ir pokrizinį periodus, kurie sutampa su 2007–2013 m. Europos Sąjungos finansinės paramos laikotarpiu.

Tyrimas atliktas naudojant šiuos rodiklius: *ekonominius* – mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) skaičius, įmonių skaičius pagal ekonominių veiklų rūšis, ES paramos rodikliai Kuršių marių regiono SVV, *demografinius* – gyventojų skaičius, MVĮ savininkų pasiskirstymas pagal lytį, *socialinius* – MVĮ skaičius 1000-iui gyventojų, *geografinius* – kaimo ir miesto gyventojų skaičius. Dalis kitų rodiklių tyrime netaikyti dėl duomenų bazių ir rodiklių reikšmių nepatikimumo.

Tyrimas atliktas taikant statistinės-geografinės (teritorinės), struktūrinės, lyginamosios, dokumentų, statistinių duomenų bazių ir kartografinės analizių metodus. Duomenų kartografavimas atliktas *ArcGIS 10.2.1* programa, naudojant Lietuvos georeferencinių duomenų bazės *GDB 250 000* duomenis, Lietuvos savivaldybių ir seniūnijų *shapefile* sluoksnius, taikant kiekybinius ir grafinius kartografavimo metodus.

Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme (LR Seimas, 1998) SVV subjektais laikomos labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės (2 lentelė) bei verslininkai, atitinkantys tam tikras įstatymo nuostatas.

2 lentelė. Smulkią ir vidutinį verslą įmonių klasifikacija
Classification of SMEs

Įmonė	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos	Turto vertė
Vidutinė įmonė	mažiau kaip 250	iki 138 mln. litų	iki 93 mln. litų
Maža įmonė	mažiau kaip 50	iki 24 mln. litų	iki 17 mln. litų
Labai maža įmonė	mažiau kaip 10	iki 7 mln. litų	iki 5 mln. litų

Šaltinis: LR Smulkią ir vidutinį verslą įstatymas (2013).

3. Regiono SVV kaita laike ir erdvėje

2013 m. sausio 1 d. Lietuvoje mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ) sudarė 99,5 proc. visų šalyje veikiančių įmonių. Gausiausia pagal darbuotojų skaičių grupė – labai mažos įmonės (beveik 78 proc. visų įmonių). Mažiausia grupė yra vidutinės įmonės, kurios sudaro 3,6 proc. visų įmonių skaičiaus.

MVĮ skaičiaus kaita (3 lentelė) galimai susijusi su ekonomikos pokyčiais. Klaipėdos mieste ir rajone 2013 m. MVĮ skaičius jau viršijo prieškrizinio laikotarpio rodiklius. Tuo tarpu Neringoje MVĮ skaičius dar nepasiekė 2007 m. lygio. Šilutės rajono MVĮ skaičiaus kaitą paaiškinti ekonominės krizės veiksniais būtų sudėtinga. Šiame rajone MVĮ skaičius, augęs net per krizę, sumažėjo 2013 metais.

3 lentelė. MVĮ skaičiaus kaita
Change of SMEs amount

	2007	2009	2011	2013
Klaipėda	4602	5144	5178	4838
Klaipėdos raj.	812	939	975	1035
Šilutės raj.	636	674	651	616
Neringa	151	154	149	132
Iš viso Lietuvoje:	59 712	65 232	66 532	65 461

Šaltinis: LR Statistikos departamento duomenys, 2014.

J. Vijeikio, A. Baleženčio (2010) ir G. Davulio (2013) teigimu, neaktyvių SVV steigimąsi apsunkina sudėtingos administracinės naujų įmonių steigimo procedūros. Be to, verslininkai stokoja pradinio kapitalo, vadybos ir finansinių gebėjimų, rinkodaros bei eksporto įgūdžių, nelabai prieinamos informacijos ir konsultavimo paslaugos.

4 lentelė. Įregistruotų ir išregistruotų MVĮ skaičiaus kaita
Change of amount of registered and deregistered SMEs

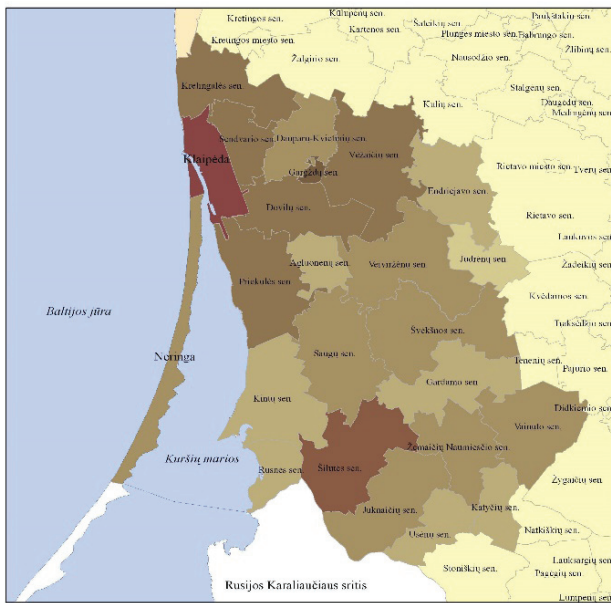
	2007	2009	2011	2013
Klaipėda	562/572	541/287	519/496	756/451
Klaipėdos raj.	99/52	118/34	98/83	182/63
Šilutės raj.	6/10	7/6	6/11	13/4
Neringa	62/123	58/42	57/63	67/47
Iš viso Lietuvoje:	6 774/6 582	6 823/4 016	7 173/6 689	13 018/4 118

Šaltinis: LR Statistikos departamento duomenys, 2014.

Nepaisant pažangos smulkiojo ir vidutinio verslo sektoriuje, gerinant bendrąją verslo aplinką ir mažinant patekimo į rinką barjerus, verslumo dinamika šalyje vis dar išlieka silpna (Vijeikis, Baležentis, 2010). Galima teigti, kad Kuršių marių regione verslumo kaita atskleidžia bendrąją šalies situaciją: SVV regione pasiskirstęs nevienodai. Taigi dar negalima kalbėti apie panašų verslumo ir gyvensenos lygį šiame mikrore-gione, nors to siekiama įgyvendinant šalies regionų plėtros politiką.

3. Regiono SVV sudėtis pagal ekonomines veiklas, jų teritorinė sklaida

Kuršių marių regionas, nors ir turi bendrą bruožą – žvejybos ir rekreacijos verslo plėtros galimybės, ta-čiau pagal gyventojų pasiskirstymą dar netolygus (1 pav.). Didžiausias gyventojų teritorinis sutelktumas yra Klaipėdos mieste, Šilutės ir Gargždų seniūnijose.

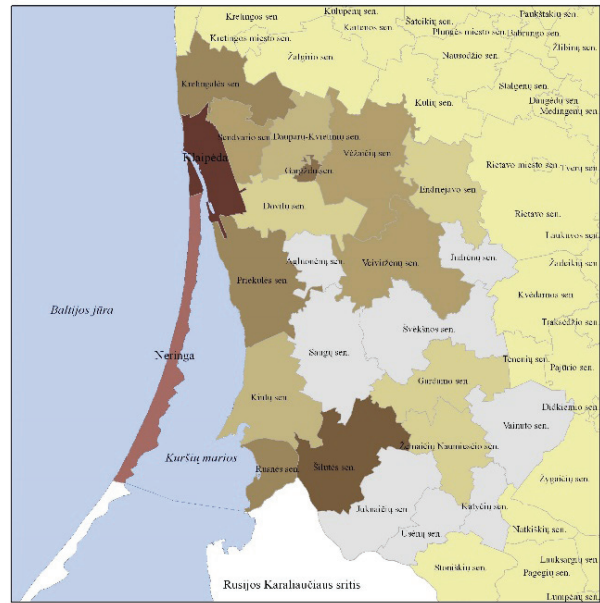
Gyventojų skaičius, 2013 m.

< 1000	8001 - 10000
1001 - 2000	10001 - 20000
2001 - 4000	100000 <
4001 - 8000	

Sudarė: dr. Eduardas Spiriajevas ir dr. Valentina Burkšienė, 2014 m.

1 pav. Gyventojų skaičius Lietuvos Kuršių marių regiono savivaldybėse ir seniūnijose (Amount of population in municipalities and neighbourhoods of the Curonian lagoon region)

Smulkiojo ir vidutinio verslo teritorinė sklaida pagal įmonių skaičių, 2013 m.

Nėra	8
1	45
2	63
3	323
6	

Sudarė: dr. Eduardas Spiriajevas ir dr. Valentina Burkšienė, 2014 m.

2 pav. MVĮ skaičius Lietuvos Kuršių marių regiono savivaldybėse ir seniūnijose (Amount of SMEs in municipalities and neighbourhoods of the Curonian lagoon region)

Apskritai gyventojų skaičius Klaipėdos mieste mažėja (2007 m. gyveno 175 389, o 2013 m. – 158 541 gyventojas), tuo tarpu Klaipėdos rajone didėja (2006 m. – 48 409, o 2013 m. – 51 614 gyventojų). Šilutės rajone 2009 m. buvo 52 566, o 2013 m. – 43 218 gyventojų. Neringoje gyventojų skaičius didėja (2011 m. – 2564; 2013 m. – 2768 gyventojai). Akivaizdu, kad regiono seniūnijose gyvena daugiau nei 1000 gyventojų (išskyrus Judrėnų seniūniją) ir jose galima užsiimti smulkiuoju verslu. Taikant retai apgyventų teritorijų vertinimo metodiką (Daugirdas ir kt., 2013), rečiausiai apgyventos yra Judrėnų ir Kintų seniūnijos (10,1 – 12,5 kaimo gyventojų 1 km²). Šios teritorijos balansuoja ties ribine verslo ir ūkio plėtros perspektyva. Taikant

retai apgyventų teritorijų (RAT) metodiką, jeigu kaimo gyventojų skaičius yra mažesnis nei 10 gyventojų 1 km², tokios teritorijos beveik neturi plėtros galimybių. Vertinant MVĮ teritorinę sklaidą (2 pav.), 8 seniūnijose nėra veikiančių MVĮ, nors kai kuriose iš jų gyvena nuo 2000 iki 4000 gyventojų (Juknaičių, Vainuto, Saugų, Švėkšnos seniūnijose). Tai intensyvesnio žemės ūkio teritorijos, didesnė gyventojų dalis yra pensinio amžiaus, o darbingo amžiaus gyventojai darbo galimybių ieško Šilutėje, Gargžduose, Klaipėdoje.

Kitas svarbus rodiklis – miesto ir kaimo gyventojų skaičius. Atlikus tyrimą nustatyta, kad regione mažėja tiek miesto, tiek kaimo gyventojų, pvz., 2007 m. Šilutėje gyveno 19 735, 2013 m. – 17 152 gyventojai, Priekulėje – 1557 ir 1372 gyventojai, Gargžduose – 15 041 ir 14 945 gyventojai. Kaimiškiosiose vietovėse: Rusnės seniūnijoje 2001 m. – 1 642, 2013 m. – 1524, Švėkšnos seniūnijoje – 2053 ir 1649 kaimo gyventojai.

5 lentelė. MVĮ skaičius pagal ekonominių veiklų rūšis savivaldybėse 2007–2013 m.

Amount of SMEs according to their economic activities in the municipalities

Ekonominių veiklų rūšys	Klaipėda				Klaipėdos raj.				Šilutės raj.				Neringa			
	Metai				Metai				Metai				Metai			
	'07	'09	'11	'13	'07	'09	'11	'13	'07	'09	'11	'13	'07	'09	'11	'13
1. Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė	68	52	48	51	41	26	29	34	59	46	55	53	26	23	18	17
2. Apdirbamoji pramonė	449	452	427	423	140	152	139	144	94	91	85	84	8	8	8	9
3. Statyba	418	663	575	495	73	136	122	144	47	72	66	63	4	4	6	4
4. Prekyba, mažmeninė prekyba	1372	1426	1444	1284	295	300	303	296	232	230	226	203	34	32	25	17
5. Transportas ir sandėliavimas	732	784	814	786	94	131	131	141	51	69	64	75	15	15	14	13
6. Apgyvendinimas, maitinimas	242	224	227	217	25	30	33	33	30	29	29	23	48	54	53	44
7. Informacija ir komunikacijos	85	99	108	97	7	7	8	14	8	7	6	4	-	2	2	2
8. Finansai ir draudimas	66	46	42	46	4	6	7	4	3	4	4	6	-	-	-	-
9. Nekilnojamojo turto operacijos	310	423	410	380	34	43	48	48	12	18	22	21	7	3	5	6
10. Profesinė, techninė ir mokslinė veikla	406	482	533	504	39	41	53	57	51	54	38	31	1	5	4	5
11. Švietimas	39	37	39	41	1	5	6	7	3	3	4	3	-	-	-	-
12. Menas, pramogos, rekreacija	31	37	42	43	-	-	-	-	3	2	1	6	-	1	1	2
13. Kitos paslaugos	81	84	89	86	10	13	18	12	9	8	10	4	-	-	-	-

*paryškinti skaičiai žymi didžiausių įmonių skaičių tiriamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: LR Statistikos departamento duomenys, 2014.

MVĮ duomenys žemės ūkio, pramonės ir paslaugų sektoriuose atskleidžia skirtumus regiono savivaldybėse (5 lentelė, 3 ir 4 paveikslai). Klaipėdos mieste ir Klaipėdos rajone MVĮ daugiausia užsiima prekyba ir mažmenine prekyba. Šilutės rajone daugiausia užsiimama apdirbamąja pramone, Neringoje – apgyvendinimu ir maitinimu. Neringoje nėra finansais ir draudimu, švietimu bei kitomis paslaugomis užsiimančių MVĮ. MVĮ skaičiaus didėjimas regione su ekonomikos augimu tiesiogiai nesusijęs. Tiriamuoju laikotarpiu žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje nustatytas šių įmonių skaičiaus mažėjimas.

Tiriamuoju laikotarpiu labiausiai padidėjo statybos, transporto ir sandėliavimo, apgyvendinimo ir maitinimo, informacijos ir komunikacijos, nekilnojamojo turto, profesinės, techninės ir mokslinės veiklos įmonių MVĮ skaičius Klaipėdos rajone, finansų ir draudimo, meno, pramoginių ir rekreacijos įmonių skaičius Šilutės rajone, statybos, transporto ir sandėliavimo, informacijos ir komunikacijos, nekilnojamojo turto operacijų, profesinės, techninės ir mokslinės veiklos, švietimo, meno, pramoginių ir rekreacijos bei kitų paslaugų įmonių skaičius Klaipėdos mieste. Neryškus apdirbamosios pramonės įmonių skaičiaus padidėjimas nustatytas Neringoje. Šių įmonių sumažėjo Klaipėdoje ir Šilutės rajone, prekybos ir mažmeninės prekybos įmonių – Neringoje, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų įmonių – Klaipėdoje, Neringoje ir Šilutės rajone, informacijos ir komunikacijos paslaugų – Šilutės rajone, finansų ir draudimo paslaugų įmonių – Klaipėdoje, profesinių, techninių ir mokslinių veiklų bei kitų paslaugų įmonių skaičius sumažėjo Šilutės rajone. Verslo aplinka Šilutės rajone yra specifinė. Dėl vietos gyventojų santykinai mažos perkamosios galios jaunimo emigracijos, rajono socialinio, ekonominio ir teritorinio periferiškumo (pasienis su Rusijos Karaliaučiaus kraštu) mažai steigiami naujų įmonių. Svarbūs šešėliniai verslai išlieka žuvininkystės verslas ir kontrabanda.

Smulkiojo ir vidutinio verslumo skirtumai regione dar labiau išryškėja, lyginant seniūnijų rodiklius, tenkančius 1000-iai gyventojų (6 lentelė). Tiesa, Klaipėdoje ir Neringoje seniūnijų nėra, tad jų duomenys pateikti tik savivaldybių lygmeniu.

6 lentelė. MVĮ rodiklių reikšmės pagal seniūnijas (2013 m.)

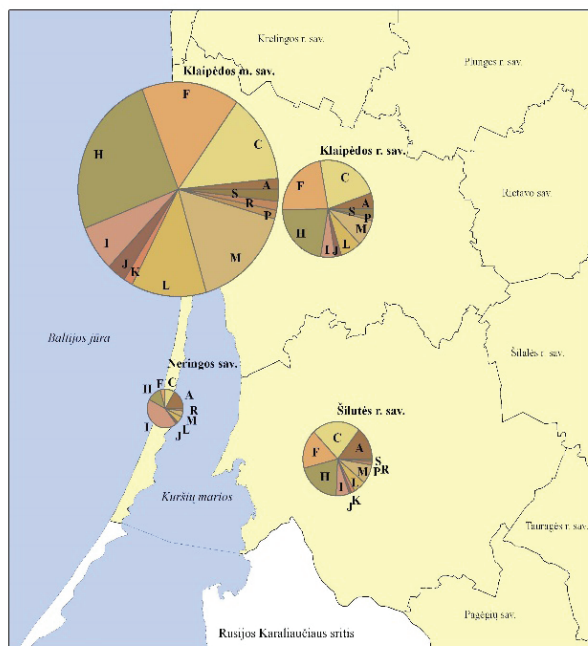
Means of SMEs' indicators in the neighbourhoods

Klaipėdos rajonas				Šilutės rajonas			
Seniūnijos	Gyventojų skaičius	MVĮ skaičius	MVĮ skaičius 1000-iai gyventojų	Seniūnijos	Gyventojų skaičius	MVĮ skaičius	MVĮ skaičius 1000-iai gyventojų
Agluonėnai	1178	0	0	Gardamas	1875	0	0
Dauparai-Kvietiniai	2900	2	0,68	Juknaičiai	2466	0	0
Gargždai	15 021	8	0,53	Katyčiai	1109	0	0
Judrėnai	705	0	0	Saugos	3419	0	0
Priekulė	7829	6	0,76	Šilutė	22 875	43	1,87
Veiviržėnai	3055	3	0,98	Žemaičių Naumiestis	3281	1	0,30
Vėžaičiai	4288	3	0,69	Vainutas	2290	0	0
Sendvaris	5033	3	0,59	Ūsėnai	1210	0	0
Kretingalė	4736	6	1,26	Švėkšna	3350	0	0
Endriejavas	2014	1	0,49	Rusnė	1524	6	3,93
				Kintai	1757	2	1,13
Klaipėda				Neringa			
	157 815	317	2,00		2768	63	22,76

*paryškinti skaičiai žymi didžiausią MVĮ skaičiaus dalį 1000-iai gyventojų.

Apskaičiuota remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2014.

Remiantis tyrimo duomenimis, didžiausias gyventojų verslumas nustatytas Neringoje, Rusnės, Šilutės ir Kretingalės seniūnijose bei Klaipėdoje. Akivaizdu, kad Neringos ir Rusnės gyventojai savo versluose intensyviausiai naudoja Kuršių marių gamtos ir rekreacinius išteklius.

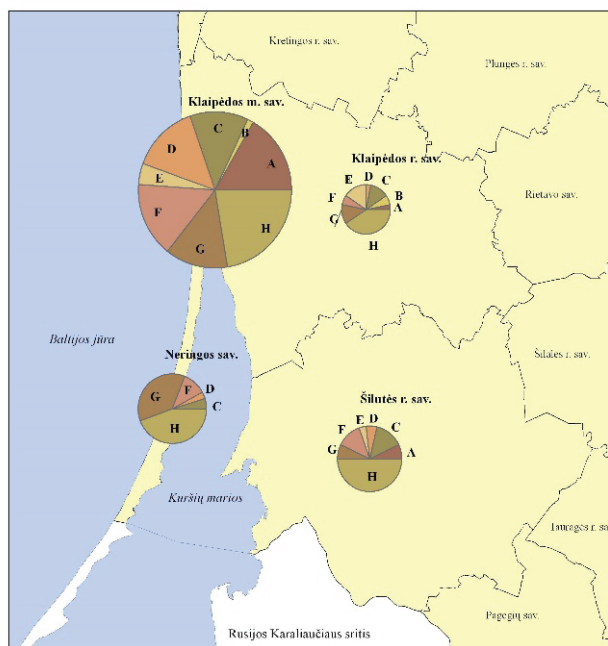

Smulkiojo ir vidutinio verslo teritorinė sklaida pagal įmonių ekonomines veiklas savivaldybėse 2013 m.

A - Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė	L - Neatnaujinto turto operacijos
C - Apdirbamoji pramonė	M - Profesinės, mokymais ir techninės veiklos
F - Statybos	P - Švietimas
I1 - Transportas ir susidarymas	R - Mėgavimas, pramoginės ir atsigalvavimo veiklos
I2 - Apgyvendinimas ir maitinimas	S - Kitos paslaugos
J - Informacinių ir komunikacinių	
K - Finansai ir draudimas	

Sudarė: dr. Eduardas Spirijajevs ir dr. Valentina Burkšienė, 2014 m.

3 pav. SVV teritorinė sklaida, remiantis LR statistikos departamento duomenimis
(Territorial distribution of SMEs according to official statistical data of Lithuania)

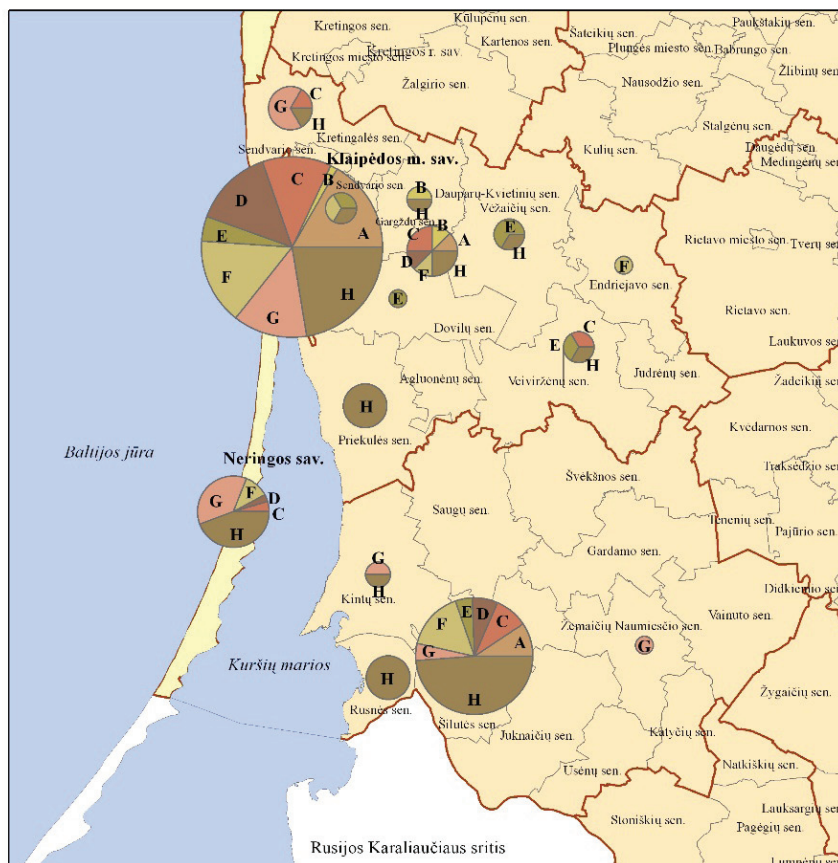
Smulkiojo ir vidutinio verslo teritorinė sklaida pagal įmonių ekonomines veiklas savivaldybėse 2013 m.

A - Grožio salonų paslaugos	B - Pučių paslaugos
F - Individuali veikla	P - Taisos paslaugos
C - Maitinimo paslaugos (kavinės ir barai)	G - Apgyvendinimo viešbučiuose paslaugos
D - Paralpių važiavimas ir rodvagutis	H - Žuviminkystės veikla

Sudarė: dr. Eduardas Spirijajevs ir dr. Valentina Burkšienė, 2014 m.

4 pav. SVV teritorinė sklaida remiantis UAB „Venito reklama“ Lietuvos įmonių duomenų bazės duomenimis
(Territorial distribution of SMEs according to data of JSC „Venito reklama“)

LR statistikos departamentas kaupia SVV duomenis, kurie atitinka Eurostat reikalavimus, tačiau neteikia SVV duomenų pagal seniūnijas ir nepateikia mikroįmonių bei dirbančių su verslo liudijimais įmonių veiklų. Tuo tarpu siekiant regioninės politikos tikslo būtini duomenys, atskleidžiantys smulkųjų ir vidutinį verslą bei jo struktūrą ne tik savivaldybių, bet ir smulkesnių gyvenamųjų vietovių lygmeniu. Matome, kad 3 paveiksle pateikti duomenys, atskleidžiantys SVV teritorinę sklaidą savivaldybių lygmeniu pagal Eurostat reikalavimus, yra nepakankami. Tuo tarpu remiantis UAB „Venito reklama“ pateiktais duomenimis (2013 m.) galima tiksliau pavaizduoti SVV teritorinę sklaidą seniūnijų lygmeniu, populiariausias ir nesudėtingai organizuojamas verslo veiklas (4 paveikslas). Akivaizdu, kad visose regiono savivaldybėse yra SVV subjektų, kurių veikla susieta su rekreacija ir turizmu. Be to, yra nemažai įmonių, vykdančių žuvininkystės verslą. Nustatyta, kad SVV teritorinis pasiskirstymas yra labai netolygus (5 pav.).

Smulkiojo ir vidutinio verslo teritorinė sklaida pagal įmonių ekonomines veiklas Klaipėdos mieste, Neringoje, Klaipėdos ir Šilutės rajonuose, 2013 m.

A - Grožio salonų paslaugos	E - Pirčių paslaugos
B - Individuali veikla	F - Taksi paslaugos
C - Maitinimo paslaugos (kavės ir barai)	G - Apgyvendimo viešbučiuose paslaugos
D - Patalpų valymas ir tvarkymas	H - Žuviminkystės verslai

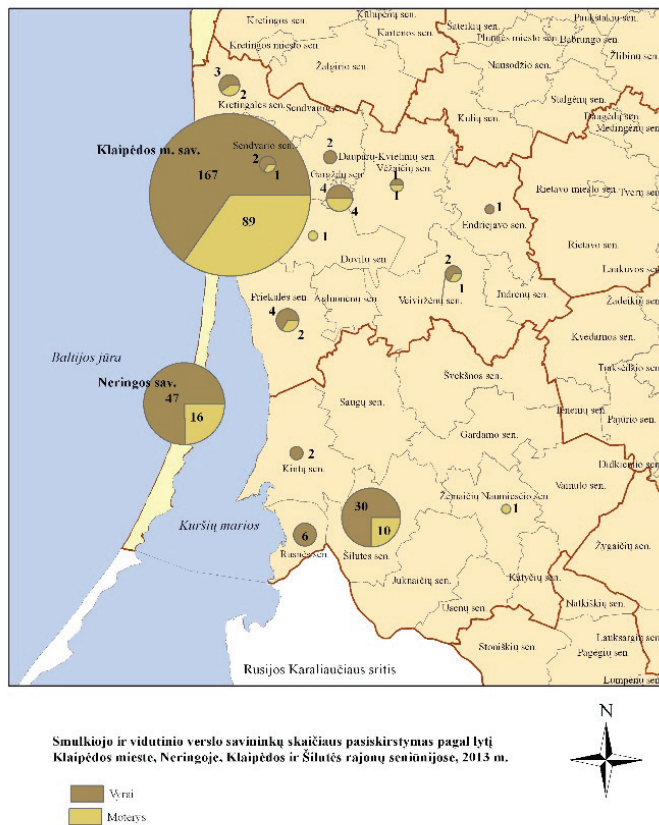
Sudarė: dr. Eduardas Spiriajevas ir dr. Valentina Burkšienė, 2014 m.

*Mažiausia diagrama žymi 1 MVĮ.

5 pav. SVV teritorinė sklaida pagal savivaldybes ir seniūnijas, remiantis UAB „Venito reklama“ Lietuvos įmonių duomenų bazių duomenimis
 (Territorial distribution of SMEs in municipalities and neighbourhoods according to the data of JSC „Venito reklama“)

Daugiausiai MVĮ susitelkusios Klaipėdoje ir Gargžduose, Šilutėje ir Neringoje, t. y. Nidoje. Akivaizdu, kad smulkusis ir vidutinis verslas regione pasiskirstęs netolygiai ir tai neprisideda prie regioninės politikos (sanglaudos ir solidarumo principų) įgyvendinimo.

G. Startienė ir R. Remeikienė (2008) teigia, kad lyčių skirtumai pradedant ir plėtojant verslą yra globalinė problema, nes lygios galimybės iki galo neužtikrintos nei Lietuvoje, nei daugelyje kitų šalių. Tik nedidelis skaičius moterų dirba įvairaus lygio vadovaujantį darbą ūkio veikloje ir politikoje. Tai, kad moterų atlyginimas yra mažesnis negu vyrų, nors moterų išsilavinimo / išsimokslinimo lygis yra aukštesnis nei vyrų, liudija, kad ne visiškai išnaudojami moterų gebėjimai, todėl pasireiškia lyčių nelygybė. Analizuojamo regiono rodikliai šiuo aspektu tik patvirtina išsakytus autorių teiginius (6 pav.).

Sudarė: dr. Eduardas Spiriajevas ir dr. Valentina Burksienė, 2014 m.

6 pav. SVV savininkų skaičiaus pasiskirstymas lyties aspektu, remiantis UAB „Venito reklama“ Lietuvos įmonių duomenų bazių duomenimis
(Distribution of SMEs' owners according to their gender, data provided by JSC „Venito reklama“)

Verslininkių intelektinis potencialas, siekiant didinti Kuršių marių regiono konkurencingumą, neišnaudojamas. Anot J. Guščinskienės ir J. Čiburienės (2009), lytis yra svarbi transnacionalinė socialinė charakteristika, veikianti ES teikiamą paramą įvairioms ekonominėms veikloms ir sritims. Deja, ne tik lyčių, bet ir pats ES paramos aspektas SVV neįvertinamas, nors ir labai reikšmingas (7 lentelė).

7 lentelė. 2007–2013 m. ES paramą gavusių SVV savininkų skaičius pagal įgyvendintus projektus
Amount of SMEs' owners received the financial EU support according to implemented projects 2007–2013

Savivaldybės	Vadovas vyras	Vadovė moteris	MVĮ skaičius
Klaipėda	16	10	26
Klaipėdos rajonas	1	3	4
Šilutės rajonas	2	1	3
Neringa	1	0	1

* Įmonių SVV statusas patikrintas, remiantis duomenimis [www. rekvizitai.lt](http://www.rekvizitai.lt).

** Į tyrimą netrauktos akcinės bendrovės (AB).

Remiama smulkiojo ir vidutinio verslo regioninė plėtra skatina spartų šalies ekonomikos augimą (Vi-jekis, Baležentis, 2010). Daugelyje veiklų smulkus ir vidutinis verslas greičiau ir mažesnėmis sąnaudomis

diegia inovacijas, skirtas gamybai ir paslaugoms teikti, technologijoms vystyti. Dėl šios priežasties smulkaus ir vidutinio verslo įmonės nusipelnė ypatingo dėmesio, nes būtent inovacija ir pokytis šiuolaikinėje žinio- mis bei informacija grindžiamoje visuomenėje yra svarbiausios ekonomikos varančiosios jėgos. G. Davulio (2013) įsitikinimu, labai svarbu siekti, kad SVV skatinimas taptų vienu svarbiausių valstybės prioritetų. Tačiau duomenys apie regione ES paramą gavusių SVV savininkų skaičių (7 lentelė) atskleidžia bendrąją šalies situaciją ir netolygų paramos pasiskirstymą, kas neužtikrina sanglaudos ir solidarumo principų įgy- vendinimo regioninėje politikoje.

Apibendrinant galima teigti, kad Kuršių marių regiono SVV specifika leidžia jį išskirti, planuojant regi- ono plėtros politiką. Šiame darbe Kuršių marių regiono pavyzdžiu norima atkreipti dėmesį į kitokią regionų plėtros praktiką, ypač panaudojant ES struktūrinę ir valstybinę paramą. Ypač akcentuojama SVV reikšmė darniai regionų plėtrai.

Išvados

Įvertinant mikroregionų specifika galima formuoti mažesnius regionus ir juose įgyvendinti tikslinius projektus, svarbius siekiant darnios plėtros. Kuršių marių regionas turi specifinių mikroregiono bruožų ir gali būti išskirtas kaip atskiras regionas ES paramai panaudoti, įgyvendinant regioninės plėtros politiką.

SVV yra svarbus darnios regionų plėtros veiksnys, todėl jo rodikliai yra vertingi, atliekant regionų verti- nimą ES ir valstybinės paramos panaudojimo aspektu.

Vertinant mikroregioną nepakanka LR statistikos departamento disponuojamų rodiklių savivaldybių ly- gmeniu. Šie rodikliai neatskleidžia SVV teritorinio išsidėstymo ir veiklų specifikos seniūnijose bei gyven- vietėse, todėl ES paramos panaudojimas yra neobjektyvus. Tai trukdo siekti tikros sanglaudos, solidarumo ir darnios regionų plėtros.

Literatūra

- Astrauskas, A. (2006). Teritorinis valdymas Lietuvoje: dabartinė situacija ir spręstinios problemos. Mokslinių straipsnių rinkiniai. *Lietuvos ūkio transformacija 1990–2005 metais*. Vilnius: VPU leidykla.
- Bagdzevičienė, R. ir kt. (2002). *Regionų ekonomikos plėtotės iki 2015 metų strategija. Ilgalaikė Lietuvos ūkio (ekono- mikos) plėtotės iki 2015 metų strategija*. Vilnius: Lietuvos mokslas.
- Beržinskienė, D., Cibulskienė, D., Būdvytytė-Gudienė, A. (2012). ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo intensy- vumas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 4 (28), p. 53–64.
- Čiburienė, J., Guščinskienė, J. (2009). Jaunimo verslumas: lyčių aspektas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspek- tyvos*, Vol. 1(14), p. 62–69.
- Davulis, G. (2013). Smulkusis ir vidutinis verslas Lietuvoje ir jo makroekonominis efektyvumas. *Vadyba*, Nr. 1 (22), p. 19–29. Lietuvos verslo kolegija.
- Dapkus, R. (2008a). Kaimiškųjų regionų investicinio klimato vertinimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspek- tyvos*, Vol. 2 (11), p. 76–85.
- Dapkus, R. (2008b). Verslo plėtra kaimiškuosiuose regionuose. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infras- truktūros plėtrai*, Nr. 3 (14), p. 14–21.
- ES struktūrinės paramos poveikio horizontalaus prioriteto „Lyčių lygybė ir nediskriminavimas“ įgyvendinimui vertini- mas*. (2014). Galutinė ataskaita, LR Finansų ministerija. Prieiga internete: http://www.esparama.lt/es_parama_ple- tra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2012MVP/Lyciu_lygybes_ir_nediskriminavimo_verti- nimas.pdf.
- Gineitienė, Z., Girdenis, J. (2003). Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo tendencijų ir galimybių integraciniuose proce- suose tyrimas. *Ekonomika*, Nr. 63, p. 87–96.
- Daugirdas, V. ir kt. (2013). Lietuvos retai apgyventos teritorijos. Kolektyvinė monografija. *Lietuvos socialinių tyrimų centras*. Vilnius, 165 p.
- Gyventojų skaičiaus pasiskirstymas pagal teritoriją, amžių ir lytį*. (2013). Lietuvos Respublikos 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo rezultatai. Lietuvos statistikos departamentas, 326 p.
- Guščinskienė, J., Čiburienė, J. (2009). Lietuvos moterų verslumo galimybių kaita integracijos į Europos Sąjungą sąly- gomis. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 14, p. 772–779.

- Įmonių katalogas*. (2014). Prieiga internete: www.rekvizitai.lt.
- Jagminas, J. (2007). Lietuvos valstybės administracinių teritorinių vienetų sistema ir poreikis ją tobulinti. Lietuvos regionų valdymo modelis: koks jis yra šiandien ir koks turėtų būti ateityje. *Tarptautinės konferencijos medžiaga 2007 m. balandžio 2 d.* Vilnius: Seimo leidykla.
- Jaunimo verslumą skatinančių priemonių vertinimas*. (2012). Galutinė ataskaita. Lietuvos Respublikos finansų ministerija, 2012 m. spalio 8 d. Vilnius. Prieiga internete: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/Jaunimo_verslumas_ataskaita.pdf.
- Juščius, V., Šneiderienė, A. (2013). Įmonių socialinės atsakomybės įtaka regioninei plėtrai. *Regional Formation and Development Studies*, Nr. 1 (9), p. 66–77. Klaipėdos universitetas.
- Karlienė, V. (2006). *Vandens turizmo infrastruktūros išvystymas Rusijos ir Lietuvos pasienio Kuršių marių regione*. EUCC Baltijos biuras. Prieiga internete: <http://www.neringa.lt/index.php?489250014>.
- Keršienė, R. (2009). Konkurencingumo išsaugojimo veiksniai globalizacijos sąlygomis. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 14, p. 819–824.
- Klaipėdos rajono plėtros strateginis planas 2009–2020 m. su situacijos analize*. (2009). UAB „Ekonominės analizės ir tyrimai“.
- Lietuvos įmonių duomenų bazė*. (2013). UAB „Venito reklama“.
- Lietuvos pramonės ir verslo klasterių žemėlapis*. (2007). Kauno technologijos universitetas, Verslo strategijos institutas. Parengė prof. R. Jucevičius, E. Rybakovas, S. Šajeva, 252 p. Prieiga internete: www.ukmin.lt/uploads/documents/imported/lt/veikla/veiklos_sritys/pramone_ir_verslas/pramone/doc/Ataskaita.pdf
- Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo ir jį keitusių įstatymų pripažinimo netekusiais galios. Lietuvos Respublikos Seimas Nr. XI-318. (2009). *Valstybės žinios*, Nr. 87-3661.
- Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1154. (2002). *Valstybės žinios*, Nr. 110-4852.
- Mačys, G. (2005). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras.
- Melnikas, B., Jakubavičius, A., Strazdas, R. (2002). *Innovations. Business, management, consultation*. Vilnius: Lithuania innovation center.
- Neringos savivaldybės strateginės plėtros planas 2014–2020 metams*. (2013). UAB „Nacionalinių projektų rengimas“.
- Povilaitytė, M. (2011). Lietuvos regionuose žmonių gyvenimo kokybė skiriasi kelis kartus. *Lietuvos ryto* priedas *Vartai*, balandžio 29, Nr. 98 (6160).
- Povilanskas, R. (2008). *Nemuno deltos rekreacinės žūklės tausojančios plėtros programa*. Klaipėdos apskritis, Šilutės rajono savivaldybė (Šilutės rajono savivaldybės direktoriaus įsakymas Nr. A1-03).
- Povilanskas, R. (2011). *Economic valuation of the riparian landscapes of transitional waters – LT/RU*. EUCC Baltic States Office, Lithuania. Prieiga internete: <http://www.balticlagoons.net/artwei/wpcontent/uploads/2011/04/Economic-valuation-of-TW-riparian-landscapes.pdf>.
- Puidokas, M., Daukaitė, I. (2013). Lietuvos regioninės politikos tobulinimo kryptys Europos Sąjungos regioninės politikos kontekste. *Viešoji politika ir administravimas*, T. 2, Nr. 1, p. 65–79.
- Purvinas, M. (1999). *Būdingi tradicinės architektūros pavyzdžiai Nemuno deltos regioniniame parke*. NDR, 143 p.
- Pustelnikovas, O. (2008). On the Eastern Baltic environment changes: a case study of the Curonian Lagoon area. *Geologija*, Vol. 50, Nr. 2 (62), p. 80–87.
- Smagurauskienė, L. (2008). Teritorinė institucinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje. *Annales Geographicae*, Vol. 41(1–2), p. 90–102.
- Smagurauskienė, L. (2009). Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje. *Annales Geographicae*, Vol. 42(1–2), p. 55–66.
- Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos*. (2008). Statistikos departamentas. Vilnius.
- Smulkiojo ir vidutinio verslo įstatymas*. (1998). LR Seimas, aktuali redakcija 2013. Prieiga internete: www.vlvk.lt/private/Vadybos%20turiniai/Vadyba_2013_1.pdf.
- Stankaitis, R., Garškienė, A. (2006). Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai. *Economic Transformation in Lithuania in 1990–2005. Selection of science articles (II)*. Vilnius: VPU leidykla.
- Spiriajevas, E. (2004). Turizmo sektoriaus struktūra ir geografinės sąveikos Kuršių marių pakrančių regione. *Tiltai*, Nr. 4 (29), p. 41–52.
- Svetikas, A. (2006). Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje. *Tiltai*, Nr. 3, p. 83–89.
- Šilutės rajono socialinės-ekonominės būklės analizė*. (2013). II etapo ataskaita. UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“.
- Šimanskienė, L., Paužuolienė, J. (2012). Darnus vystymasis organizacijose diegiant standartus. *Tiltai*, Nr. 1 (58), p. 45–56.

- Štreimikienė, D., Dapkus, R., Šivickas, G. (2007). Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui efektyvumo vertinimas. *Ekonomika*, Nr. 80, p. 84–102.
- Valickas, A. (2009). *Lietuvos regioninės politikos raida ir statistika*. Lietuvos statistikos darbai.
- Verslumo stebėjimo tyrimo ataskaita*. (2011). Vilniaus universiteto Tarptautinė verslo mokykla.
- Vijeikis, J., Baležentis, A. (2010). *Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose*. LVPA (Lietuvos verslo paramos agentūra). Prieiga internete: www.lvpa.lt/Puslapiai/VersloInformacijosCentrai.aspx.

STRUCTURE AND TERRITORIAL DISTRIBUTION OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS IN LITHUANIAN PART OF THE CURONIAN LAGOON REGION

VALENTINA BURKŠIENĖ, EDUARDAS SPIRIAJEVAS
Klaipėda University (Lithuania)

Summary

In the regional policy of Lithuania the Curonian lagoon coastal region is not distinguished as a separate territorial unit. Nevertheless, this territory is being analyzed in different regional context. According to the samples of the EU regional policy, the authors of this article provided an assumption that the principles of solidarity and cohesion could be successfully implemented in the regional policy if the financial support will be allocated not for counties (regions) but according to specific problems in the regions on *mezo* and *micro* levels. The sample of that *micro* region can be recognized as the Curonian lagoon region (Lithuanian part).

This region has some specific features, which researchers seek to emphasize. These features could be highlighted in implementing EU support for regional development. Lithuanian regional development policy should be embedded in practice to master the regions of EU support not for the principle of non-municipal competition, but for the assessment of *micro* regional specificities, which can form the basis of smaller regions and to implement targeted integrated projects important for sustainable development. These processes can be governed by the Law on Regional Development (2000), but in practice that is nearly unenforceable yet.

Thus, the authors argue that the Lithuanian regional policy and EU support must be improved in order thereto implementation perspective. Therefore, an assessment within the small and medium-sized business prism in the Curonian lagoon region (as a specific *micro* region) is essential. This action is based on the assumption that the SMEs are the base of region's economic development.

The purpose of this article – to elaborate the criteria and indicators for region's economic model differentiation's assessment through the prism of the SMEs and to make an initial assessment.

The objectives of research:

- to elaborate criteria and indicators for SMEs' assessment in the region;
- to determine the changes of SMEs in time and space;
- to analyze the structure of the region's SMEs by economic activities and to determine their territorial distribution.

The SMEs' activities and analysis of their territorial distribution in broader view generate the determination of region's social and economic activities. Such a systematic analysis of Lithuanian Curonian lagoon region helps to identify the importance of SMEs' territorial distribution, which leads to the emergence of new business initiatives, SMEs' precise planning, state and EU support.

Identification and assessment of *micro*-regional specificities can be designed in smaller regions and to implement targeted projects relevant to sustainable development. SMEs are an important factor in sustainable regional development, and their indicators are valuable in the assessment of regional and EU state support.

In fact, an assessment of *micro*-region is not sufficient using the official data at the municipal level only, as these figures do not reflect the spatial distribution of SMEs and the specificity of neighborhoods and villages. Thus, the uptake of EU support is biased. That negate to the achievement of real convergence, solidarity and sustainable regional development.

KEY WORDS: *the Curonian lagoon region, small and medium-sized business, structure of economic activities, territorial distribution, disparity, regional policy.*

JEL CODES: D8, M2, O21, R1, Z18.

The Programme is co-financed by the
European Union

